

VAN OS

Spreekbuis column, oktober 2001

NOS-Journaallezer op Concorde-ramp, willekeurige Netwerk-anchor in willekeurige Netwerk, schietschijf-speldjes dragende verslaggever, ach-en-wee-roepende ondervrager in NOVA, heftig geëmotioneerde nu medisch geëngageerde NOS-Journaallezeres: sommige journalisten hebben de neiging zichzelf te serieus te nemen. Sommige journalisten (zeker die van de academies, misschien minder de academiici) hebben de wonderbaarlijke overtuiging dat ze denken te weten wat er in de wereld gebeurt. En als ze al beseffen dat ze nog niet de helft weten, verzuimen ze structureel de twijfel over die andere helft in hun berichtgeving te leggen.

Dat kan ook anders. Jongstleden 2 augustus was het tien jaar geleden dat Irak van buurstaat Koeweit een 19e provincie maakte. In het Radio 1-Journaal was Hetty Lubberding te gast om dit feit met Max van Weezel te herdenken, want Hetty was op 2 augustus 1990 de enige Westerse rtv-journalist in Koeweit Stad. Haar relativerend relaas maakte onder meer gewag van de eerste oorlogsdaad van de Koeweiti's: het inhuren van een peperduur Engels PR-bureau. Dat deed z'n werk goed. Want ineens geloofden we dat de Iraki's Koeweitse baby's uit hun couveuse's hadden gedonderd om die couveuse's vervolgens naar Bagdad te rijden. Geloofden we aanvankelijk ook dat de Amerikanen een gifgasfabriek hadden geraakt, terwijl Peter Arnett publiekelijk te kakken werd gezet omdat hij beweerde dat het een melkpoederfabriek was geweest. Hetty berichtte intussen dat er geen bewijzen waren voor het couveuse-verhaal, wat de Koeweiti's zou hebben bewogen haar telefoonlijn af te snijden. Alternatieven voor berichtgeving waren er nauwelijks, behalve 'ponsbandjes' sturen via de ambassade. Geen mobiele telefoons, geen internet. Dat schaarse, volhardende handwerk van Lubberding en Arnett mag model staan voor dat wat journalistiek is: feitjes natrekken en verslag doen. Niet meer, niet minder. Maar door de mogelijkheid oorlogen zo'n beetje live uit te zenden, zijn we gaan geloven dat we daardoor ook live verslaan. Illusie, zo bleek tijdens de op de Iraakse invasie volgende Golfoorlog (de Tweede Golfoorlog: immers de eerste was die tussen Irak en Iran; lukraak olietankers beschieten werd in de media altijd aangeduid als 'Golffoorlog' maar dat was iedereen -tien jaar na dato- allang vergeten, zodat niemand op het idee kwam de campagne tegen Saddam Hoessein 'Tweede Golfoorlog' te noemen).

En wat ze ook van Vietnam zeggen, die Tweede Golfoorlog was de eerste echte televisie-oorlog (en de eerste oorlog die dankzij de Saudi Arabische drooglegging werd verslagen door nuchtere journalisten). Toegegeven, ook het Teth offensief belandde in de huiskamer, maar werd verslagen door uit Hong Kong ingevlogen cameraploegen, die hun zwart-wit materiaal weer via Hong Kong naar de VS moesten doorspelen om het na montage te laten wedijveren met andere items in een 15-minuten journaal. Dan is permanente coverage door CNN met verslaggevers die live dekking zoeken onder hun bed toch andere koek. Net als Kosovo, dat de eerste internet-oorlog zou worden, is de Golfoorlog daarom een journalistiek keerpunt. Ook het publiek snapte ineens dat zijn

'nieuws' gecontroleerd werd, bijeengeraapt door honderd journalisten in een door de Amerikaanse legervoorlichtingsdienst georganiseerd konvooi naar 'het front'. Die beklemmende controle op het nieuws is niet doorbroken door die paar journalisten die stiekum met een huurauto zélf naar het front reden en het konvooi vermeden, maar door de anarchie van internet. Het nieuws is teruggebracht tot z'n ware proporties: een warrige, ongefilterde brei van geruchten en halve waarheden. Dat de positie van de alwetende journalist daardoor wordt aangetast en hem tot existentialistische twijfel brengt is voor het publiek uiteindelijk erg prettig. Journalisten kunnen voortaan gewoon hun twijfels uiten voor een publiek dat hen per definitie niet meer au serieux neemt. Een zegen voor de journalistiek.

André van Os